

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ

Maďarskí príslušníci a naša pozemková reforma s hľadiska „lex rei sitae“.

Ferdinand Durčanský (Bratislava).

Aby sme snadnejšie pochopili smysel otázky, musíme v krátkosti stanoviť diagnózu pomerov poválečných, ktorých koreň väzel v minulých storočiach. Svetová vojna vedená bola v smerniciach zásady demokratickej a dosiahla i jej zovšeobecnenie. Konečnou výslednicou vojny bolo, že domohly sa moci široké vrstvy. Vojna dopomohla k rovnosti, k zrušeniu výsad a veľké pozemkové vlastníctvo sa oprávnene zdalo byť najväčšou výsadou. Keď ľud sa domohol politickej moci veľmi rýchle, zbadal, že moc táto je závislou od podkladu hospodárskeho a že nemajetný obdarovaný hoci i tými najširšími právami je vlastne len poddaným.

Podstatným dôvodom uzákonenia pozemkovej reformy bolo to, že vo veľkej čiasťke Európy jestvovalo nespravodlivé rozdelenie pozemkového vlastníctva. Boly to veľké massy pozemkové v rukách malého množstva vlastníkov a nebolo rýchlejšieho a účinnejšieho prostriedku, jak tomuto nezdravému stavu odpomôcť. Veď všimnime si stavu, ktorý jestvoval na území našej republiky. V historických zemiach v r. 1896 malý statok (pod 10 ha) zaberal 23% zeme a 90% vlastníkov. Stredný statok (od 10—100 ha) rozprestieral sa na 40% povrchu k dobru 10% majiteľov. Vlastníctvo nad 100 ha bola vo vlastníctve 0.18% majiteľov s 36% pôdy. Z tohoto 236 majiteľov vládlo nad 27% rozlohy zemí historických. Na Slovensku a Podkarpatskej Rusi stav nebol lepší. V roku 1895 90% majiteľov menej než 20 jutrových (uhorské) obrábalo sotva 30% pôdy. Majiteľom statkov, presahujúcich 200 j. u., patrilo 48.5% povrchu a bolo ich iba 0.6%. Aby som uviedol presnejšie, 935 vlastníkov vládlo nad 35%, teda viac než nad $\frac{1}{3}$ celého povrchu.

Množstvo nádeníkov a poľnohospodárskych robotníkov bez kúska zeme, nepokoje, stávky a vysťahovalectvo byly hlavným dôvodom, že vlády sa začaly už pred vojnou riešením otázky zaoberať. Avšak tieto reformy byly prevádzané mierne, pomaly. Dlhá doba by bola musela uplynúť, než aby jej výsledky byly citeľné. Keď si všimneme vzrastu dedinského obyvateľstva, po-

chopíme, že zlu nebolo odpomožené, ba že vzrástalo. Jestli uvážime v celku stav predvojnový, presvedčíme sa, že pozemkové reformy nie sú dielom svojvoľným, zrodeným zo stavu prechodného a z dôvodov nespravodlivých, ale že mali svoje korene v stáročnom útlaku.

Keď si všimneme udalosti, ktoré v tom čase sa diali v Rusku, keď uvážime to, že sedliak jak túži po zemi a jak sa žene za ňou, ku tomu váblivé heslá vziať zem tomu, kto ju neobrába a sa o ňu nestará a prideliť ju tomu, kto na nej pracuje, snadno pochopíme ducha, v ktorom vznikly tieto zákony.

Len keď uvážime dostatočne všetky tieto okolnosti, pochopíme, prečo prevedenie pozemkovej reformy našlo toľko privržencov v Európe. Veď na 71% celej jej rozlohy obývanej 59% jej obyvateľov bola prevádzaná reforma pozemková.

Niektorí radi tvrdia, že prevedenie pozemkovej reformy veľmi otriaslo právom vlastníctva, lebo vraj množstvo majiteľov svojvoľne a násilne bolo pozbavených práva. V druhom smysle však reforma pozemková znamená upevnenie vlastníctva, lebo zväčšila počet zastancov práva vlastníckeho, totiž majiteľov pôdy.

Okrem toho posledne viac a viac vstupuje do popredia poňatie, že vlastníctvo neni neobmedzeným právom jednotlivca, že majiteľ nie je oprávnený užívať, neužívať alebo zneužívať svoje vlastníctvo, ale že vlastníctvo je predovšetkým prostriedok činnosti socialnej, funkcia verejná a že tedy jednotlivec môže podržať právo vlastníctva, jestli ho účelne užíva, totiž jak to záujem celku vyžaduje a že trätí ho, jestli ho zneužíva alebo proti spoločnosti užíva.

Náš štát nie len preto, že bol v začiatkoch, nie len preto, že sa nachádzal v bezprostrednej blízkosti vlivu bolševických myšlienok, musel vyniesť zákony pozemkovej reformy. Bol nútený tak urobiť i preto, lebo jeho životné, existenčné záujmy to vyžadovaly, aby bol postavený na široký základ, aby aspoň z čiastky rozriešil otázku sociálnu, dnes všade páľlivú. Toto bola pôvodná a vedúca myšlienka zákonov pozemkovej reformy počnúc zákonom č. 32. z r. 1918 Sb. z. a n.

Tento úvod snáď široký a všeobecný, myslím, bol potrebný k správne mu chápaniu otázky. Po tomto už nepovažujem za potrebné rozoberať jednotlivé zákony, ale bezprostredne si môžeme položiť otázky: Mali naši zákonodarcovia právo usnášať sa na zákonoch, ktoré do istej miery sú v odpore s poňatím práva vlastníckeho? Jestli boli oprávnení usniesť sa na zákonoch pozemkovej reformy, sú tieto účinné proti cudzím príslušníkom, v tomto prípade maďarským št. občanom?

Všimnime si, jaká je medzinárodná hodnota práva vlastníckeho? V ústavách mnohých štátov nachádzame slová: »Vlastníctvo je nedotknuteľné. Nikdo nemôže byť zbavený svojho vlastníctva, leda keď to záujem verejný vyžaduje a to proti odškodnému.« Prielom tejto všeobecne platnej zásady nastal po vojne. Revolúciou vytvorený nový sväz politický postavil sa na

základ popierania vlastníctva a tým zvrátil doterajšie poňatie štátu. Lebo jestli má vlastnícké právo medzinárodnú hodnotu, nemožno uznať štát taký, a styk s ním nadviazať, ktorý stojí na podklade výslovného odporu proti zásade vlastníctva, ktorá tvorí podklad štátov ostatných.

A v ústave Weimarskej z 11. augusta 1919 je článok, ktorý predvída vyvlastnenie k prevedeniu reforem sociálnych a ustanovuje, že Reichstag ľubovoľne odopre alebo určí výšku odškodného. Naša ústavná listina v § 109 má podobné ustanovenie: »Súkromné vlastníctvo možno obmedziť len zákonom. Vyvlastnenie je možné len na základe zákona a za náhradu, pokiaľ zákonom neni alebo nebude stanovené, že sa náhrada dať nemá.«

Jaké stanovisko zaujíma ku tomuto medzinárodné právo súkromné? Pillet a Niboyet v »Príručke« čl. 366. hovorí: »Nemovitosti podliehajú zákonu polohy nemovitosti (lex rei sitae). Tento názor je jednohlasne prijatý vo všetkých štátoch a je jednou z niekoľko otázok, v ktorej právna shoda v rôznych dobách dejín jestvovala.« Zákon polohy nemovitosti platí vždy, keď sa o nemovitosť jedná. Tak »lex rei sitae« stanoví rozdiel medzi movitosťou a nemovitosťou a rozhodne, či je niektorá vec mimo obchod. Zákonné a dobrovoľné spôsoby nadobudnutia vlastníctva, služobností, nadobudnutie vecných práv, hypoték, zástav sa riadi podľa »lex rei sitae«. Obmedzenia práva vlastníckeho zákonnými alebo prirodzenými služobnosťami, prípady a spôsob vyvlastnenia taktiež je podrobené zákonom štátu polohy nemovitosti. Môžem tu uviesť slová prof. Pilleta: »Zákony štátu stanovia, v ktorom prípade vyvlastnenie je možné a za jakých podmienok má byť preveденé. Čo možno povedať o vyvlastnení v prospechu verejnom, vzťahuje sa i na dane, ktoré sú, neni ničím iným než spôsobom čiastočného vyvlastnenia.«

Jako vidíme, štát je oprávnený vydávať zákony, týkajúce sa nemovitosti na jeho území nachádzajúcej. Je toto zákonodarstvo obmedzené? Vyvlastnenie bez protihodnoty má cenu medzinárodnú? A či chráni medzinárodné právo i príslušníkov toho štátu, ktorý jedná proti zásade súkromného vlastníctva? Na objasnenie otázky uvediem len dva prípady. V prvých rokoch tohoto storočia francúzski mnísi, ktorí dorábali liqueur značky Grande-Chartreuse, boli bez náhrady vyvlastnení a preto odišli do Španielska. Tu pokračovali vo výrobe liqueuru, ktorý predávali vo Francii pod menom Taragonne, ale všade inde vo svete pod jeho pôvodným menom. Francúzsky majiteľ, ich nástupca, značky Grande-Chartreuse, reholníkov v cudzine na viac miestach žaloval, avšak väčšina súdov rozhodla v ten smysel, jako súd v Buenos-Ayres, ktorý nevyhovl žalobe, lebo reholníci boli vyvlastnení bez odškodného a to na základe zákona politického a výnimočného. Podobne rozhodol obchodný súd v Marseillu a odvolací súd v Aix o žalobe sovietskej vlády, ktorá žiadala, aby majitelia obchodných lodí, bývalí ruskí príslušníci, ktorým sa podarilo ujsť z Ruska a zachrániť majetok pred vy-

vlastnením, boli pozbavení vlastníctva v prospech Sovietov. Súd odôvodnil svoje rozhodnutie tým, že vyvlastnenie sa dialo bez náhrady a zásada táto sa prieči verejnému poriadku a dobrým mravom. (Ropit.)

V našej pozemkovej reforme nejde o vyvlastnenie bez náhrady, nejedná sa ani o výnimočný zákon a nemôže sa jednať ani o tom, žeby sa priečila verejnému poriadku (*l'ordre public*) v širšom smysle, lebo väčšina štátov európskych čo do počtu, rozlohy i čo do počtu obyvateľstva ju previedlo. Naše zákony pozemkovej reformy stanovujú to, čo dané pomery dovoľujú a síce vnášajú v súlad potrebu rýchlej zmeny rozvrstvenia pôdy so zásadou nedotknuteľnosti súkromného vlastníctva.

Pokročíme o niečo ďalej a hľadáme rozriešiť otázku, či sú cudzinci postavení na roveň domácim príslušníkom, alebo majú výhodnejšie postavenie? Prof. Pillet v »Pojednaní« hovorí: »Rovnosť medzi majiteľmi je pravidlom, ale jestli náhodou by zákon polohy činil rozdiel medzi cudzincami a domácimi príslušníkmi, ku príkladu prinutiac cudzincov, aby svoje nemovitosti v istej dobe odpredali, jedine tento zákon by mohol byť vzatý v úvahu.« A všimnime si, čo hovorí prof. Bartiu: »Jestli občanské zákonodarstvo prevodu a delenia nemovitosti, jestli zákonodarstvo správne čo do vyvlastnenia, jestli zákonodarstvo daňové čo do platenia daní závisí na území suverenného štátu jedine od tohoto štátu, možno z tohoto dôvodiť, že seba väčšie právne premeny vlastníctva z tých istých dôvodov a tou plnou mierou závisia od »lex rei sitae. Je zrejmým, že tieto opatrenia sa vzťahujú na vlastníctvo tak cudzincov jako i domácich príslušníkov. Ustanovizeň vlastníctva nezná a nemôže činiť medzi nimi rozdiel.«

Je teda zrejmým, že spomínané následky oboru pôsobnosti štátnej zasahujú podľa všeobecného presvedčenia majetky jak cudzincov tak i domácich príslušníkov a dotýkajú sa ich v tej miere, že »nie ku upraveniu spôsobu vyvlastnenia — jak to hovorí prof. Bartiu — ale i stanovenie verejného záujmu, druhy daní a kvalifikácia právnych ustanovizní, pôsobnosť výhradne štátna, závisí od »lex rei sitae«. Toho istého názoru je prof. Pillet, keď tvrdí: »V každom štáte »lex rei sitae« vzťahuje sa bez rozdielu tak na domácich ako i na cudzincov a mimo územia nepožíva žiadnej moci. Tieto zákony, ktorých predmetom sú nemovitosti, platia bez rozdielu pre každého a tak ako vo vnútornom práve niet rozdielu medzi majiteľmi, keď sa jedná o ich povinnosti, v medzinárodnom nazeraní nezáleží na tom, či nemovitost' patrí cudzincovi a či domácemu príslušníkovi, práva jedného ako druhého sú závislé na zákone príslušného štátu.« Všetko toto ale predpokladá, že štát podrží ustanovizeň súkromného vlastníctva i s jej následkami, v to počítajúc dedenie. »Je samozrejmé — hovorí Bartiu —, že keby tomu bolo ináč, platnosť »lex rei sitae« voči cudzincom by prestalo platiť a hlavne ztratilo by účinnosť voči tretiemu štátu, ktorého príslušníkmi sú títo cudzinci.«

Suverenný štát, ktorý je členom medzinárodného spoločenstva, v smysle, v jakom sa užíva tohoto výrazu v medzinárodnom práve, je rozhodujúcim činiteľom vôči cudzincovi práve tak, ako vôči svojmu príslušníkovi ohľadne úpravy pozemkového vlastníctva. Teda cudzinec vlastník, nie jako cudzinec obmedzuje suverenitu štátu. Jeho činnosť je obmedzená tým, že je vlastníkom, bez rozdielu na príslušnosť. To je samozrejmé. Veď príslušníci Rusi práve tak, ako cudzí príslušníci požívajú ochrany pred súdmi v Európe, pred platnosťou zákonov, platných dnes v Rusku.

Jestli štát medzu určenú medzinárodným právom prekročí, cudzinci nemôžu sa odvolať pred nejaký súd medzinárodný, nadriadený previnivšiemu sa štátu. Okrem diplomatického jednaní ochranou povinný štát má možnosť neuznať prehmaty učinené na základe »lex rei sitae«. Štát prestanú považovať za člena medzinárodného spoločenstva a z toho vyplýva, že poškodený štát neni viazaný aplikáciou hraničných norem, neni povinen uznať platnosť »lex rei sitae« a opatrenia učinené na základe »lex rei sitae« ztrácajú všetok podklad.

Je na mylnej ceste, kdo by chcel prirovnáť našu pozemkovú reformu, jak som sa už toho aj dotkol, k zhabaniu prevedému bolševikmi, alebo postaviť do jedného radu so záležitosťou značky Grande-Chatreuse. Náš štát neprestal byť členom medzinárodného spoločenstva (la communauté internationale) a teda zákony uznesené na základe »lex rei sitae« majú medzinárodnú platnosť.

Teda podľa obecného práva medzinárodného náš štát bol oprávnený usniesť sa na zákonoch pozemkovej reformy a aplikovať ich na maďarských št. príslušníkov. Pozrime však, zda v medzinárodných smluvách nenajdeme ustanovenie iného druhu? V tomto ohľade je nám smerodajná smluva trianonská, kde najdeme v čl. 232. pod b) »S výhradou opačných ustanovení, ktoré by snáď vyplývali z tejto smluvy, vyhradzuju si Mocnosti spojené a sdružené právo zadržať a likvidovať všetok majetok, práva a záujmové účasťenstvá, ktoré v dobe, kedy táto smluva, nadobudne pôsobnosti, náležia príslušníkom bývalého kráľovstva uherského, alebo spoločnostiam nimi kontrolovaným a nachádzajú sa na ich území, v ich osadách, državách a protektorátoch, počítajúc v to i územia, ktoré im boli postúpené podľa tejto smluvy alebo sú pod dozorom menovaných mocností.«

V svetovej vojne bol zavedený do tej doby neobvyklý spôsob; valčiace mocnosti totiž, s jednej i s druhej strany previedly vôči majetku príslušníkov nepriateľských štátov výnimočné opatrenia a opatrenia dispozičné. Po vojne bolo potrebné otázku túto riešiť. V mierových smluvách bolo rozhodnuté tak, že porazené mocnosti sú povinné tieto opatrenia zrušiť, zastaviť, jestli je možno, majetok vrátiť, v opačnom páde poškodených odškodniť. Opatrenia, ktoré previedli dohodové mocnosti i naďalej, majú byť v platnosti, jak z uvedeného 232 čl. vysvitá a

vlastníka má odškodniť ten štát, ktorého príslušníkom je poškodený jednotliviec. Pri jednaniach mierových zástupcovia Rakúska poukázali, že v tom páde žeby tieto ustanovenia platili i na území bývalého Rakúsko-Uhorska, žeby Rakúsko nebolo s to odškodniť svojich príslušníkov. Ústupku vymoženému Rakúskom v Trianonskej smluve zodpovedá čl. 250.: »Výnimkou z ustanovení čl. 232. a prílohy ku IV. oddielu, nie sú majetok, práva a záujmové účastenstvá maďarských príslušníkov lebo spoločností podriadených jejich dozoru, pokiaľ sú na území bývalého mocnárstva rakúsko-uhorského, podrobené žiadnému záboru a speňaženiu daným v spomenutých ustanoveniach.«

Zkrátka, trianonská smluva zakazuje Československu poďrobiť majetok maďarských št. príslušníkov opatreniam výnimočným dovoleným v čl. 232. Výstižne to hovorí prof. Hora (Čsl.-maďarský smiešaný rozhodčí súd, Spor č. 70. Odchylné mienenie čsl. arbitra): »Tie isté opatrenia, ktoré sú zmienené v čl. 232., sú jednoducho prevedené do čl. 250. Len vzťah, v ktorom sú, pokiaľ ide o tieto opatrenia, Mocnosti spojené a sdružené zo strany jednej a Československo zo strany druhej, jest opačný: Mocnosti môžu ich aplikovať vôči maďarským príslušníkom, Československo nemôže. Predmet a spôsob činnosti je v oboch článkoch stejný, rozdiel záleží v tomto: tá istá činnosť, ktorá je dovolená Mocnostiam spojeným a sdruženým, je zakázaná Československu: o nič menej, o nič viac.«

Opatreniami, o ktorých je reč v spomenutej smluve, nemôže byť mienené každé opatrenie, ale len tie, ktoré súvisia s vojnou, alebo ktoré smerujú na upevnenie víťazstva. Sú odlišné od všetkých iných, ktoré ostanú i naďalej dovolené niečo do následkov, alebo obsahu, ale svojou povahou, lepšie rečeno duchom, ktorý ich vnukol. Konečne ani Maďari nemôžu tvrdiť, že každé zabavenie, opatrenie alebo vyvlastnenie, teda všetky tie možnosti, ktoré dáva medzinárodné právo, sú raz na vždy vylúčené. Jestli by tomu tak bolo, každá likvidácia v páde úpadku maďarského občana alebo v páde neplatenia daní, alebo vyvlastnenie za účelom stavania cesty by bolo nemožné. Predsa mierové smluvy nechcely dojsť k tomuto výsledku; veď protiví sa to duchu i písmene ich. Konečne Stály dvor medzinárodnej spravodlnosti vo svojom rozhodnutí č. 7. z 25. mája 1926 hovorí: »Z uvedených zásad nasleduje, že zakazané sú len tie opatrenia, ktoré medzinárodné právo obecné nedovoľuje podujat vôči cudzincom.« Nasleduje vypočet dovolených opatrení: »vyvlastnenie v záujme verejnom, súdna likvidácia a podobné opatrenia, na ktoré sa dohoda nevzťahuje.« Jedná sa tu o dohodu medzi Poľskom a Nemeckom r. 1922 v Ženeve uzavrenú.

Je pozemková reforma výnimočným válečným opatrením, opatrením dizpozičným podobného druhu alebo len opatrením obecného práva medzinárodného? Výnimočné opatrenie válečné má vždy zvláštnu a rozlišovaciu povahu buď preto, že sa týka jedine nepriateľov, buď že má účel válečný, buď len slúži tomuto účelu, alebo ich má obidva. Naša pozemková reforma

a že vôbec pozemková reforma týchto znakov nemá je zrejmé: 1. pokusy o prevedenie poz. reforiem, jak som sa zmienil na začiatku, sa diali už pred vojnou; 2. stretneme sa s ňou i v štátoch porazených; Bulharsko, a v merítke miernom v Maďarsku; 3. postihuje príslušníkov československých i cudzích; 4. dovoľuje vyvlastnenie rolí, lúk, pasienkov a lesov, ostatné práva a záujmy ostávajú nedotknuté; 5. v páde válečného opatrenia, víťazný štát vyvlastní bez náhrady majetok príslušníka bývalého nepriateľského štátu a jeho štát mu je povinný odškodnením, čo neni našim prípadem.

Konečne zástupcovia maďarskí to dva razy uznali. Prvý raz po čas jednaní o mierové smluvy. V note XXXVII. príloha 6, ktorú adresovali zástupcovia maďarskí k predsedovi mierovej konferencie, najdeme poznámky k čl. 250. Zástupcovia maďarskí žiadajú ubezpečujúce prehlásenie, že žiaden majetok, ktorý prináleží maďarskému príslušníkovi, nebude zhabaný, likvidovaný alebo vyvlastnený na základe zákonných alebo výnimočných opatrení, ktoré za tých istých podmienok by sa nevzťahovali na príslušníkov štátu, ktorý tieto opatrenia činí. Maďarskí zástupcovia žiadajú rovnocennosť. Konečne žiadosť ich je pochopiteľná, keď uvážime, že § 9 zákona zo 16. apríla 1919, č. 215. Sb. z. a n. hovorí medzi iným: »Zvláštnym zákonom preveďe sa zásada, že bez náhrady bude prevzatý majetok príslušníkov nepriateľských štátov.«

V odpovedi spojených a sdružených mocností na spomínanú notu sa hovorí: »Spojené mocnosti nemajú však konečne námietok proti dovolaniu sa smiešaného súdu, navrhovaného maďarskou delegáciou k urovnaniu sporov, vzťahujúcich sa na restitúciu majetku, práv a záujmov, ležiaceho v postúpenom území príslušníkom bývalého kráľovstva uhorského tak, jak je o nej ustanovené v čl. 250. mierovej smluvy.« Rozhodnutie čl.-maďarského smiešaného rozhodčieho súdu (spor 70) dodáva: »Tieto miesta sú celkom jasné a nedajú vzniknúť žiadnemu dvojmyslu. Smiešanému rozhodčiemu súdu prislúcha súdiť o nárokoch, ktoré by mohli byť podané maďarskými príslušníkmi podľa čl. 250., počítajúc v to i tie, ktoré by sa ho dovolávali v dôsledku pozemkovej reformy československej.« Jestli sa nemýlim, smiešaný rozhodčí súd československo-maďarský hlavne z tohoto dôvodu sa prehlasil byť príslušným. Pri tom však zabúda dotýčny súd, že v odpovedi Mocností na notu delegácie maďarskej, len v tom páde je priznaná príslušnosť smiešaného rozhodčieho súdu, keď základ skutkový daný čl. 250. je splnený.

Veď nazrime len zbežne do smluvy Versailleskej a najdeme tam niečo zaujímavého v čl. 297., ktorý obsahuje obdobné ustanovenia s 232 čl. Trianonu. Teda uzákoňuje výnimočné válečné opatrenia podujaté spojenými a sdruženými mocnosťami a o prípadných nedorozumeniach činí príslušným smiešaný rozhodčí súd. Dolej ale čl. 298. pod b) hovorí: »Nemecko sa zaväzuje, že statky, práva a záujmy príslušníkov mocností spo-

jených a sdružených nepodrobí žiadnemu opatreniu, ktoré by nezasiahlo zároveň statky práva a záujmy príslušníkov nemec-kých a že zaplatí zodpovedné odškodné, v prípade žeby tieto opatrenia boli učinené.« Keby boli chceli mocnosti chrániť ma-ďarských príslušníkov proti prevedeniu pozemkovej reformy, či by neboly na zakročenie delegácie maďarskej vsunuly podob-ný článok do smluvy Trianonskej? Ba čo viac v spomínanom páde mocnosti si nevyhradili príslušnosť smiešaného rozhod-čieho súdu. Prečo túto výhodu predpokladať v prospech Ma-ďarska, keď niet tu daných ani zásad vyjadrených v čl. 298 b) smluvy Versailleskej?

Naše vývody po druhý raz byly uznané zástupcom maďar-ským v Bruxellesu, kde v r. 1923 za predsedníctva Jeho Ex-cellencie Adatciho mala byť riešená sporná záležitosť toho isté-ho druhu medzi Maďarskom a Rumunskom: »Čo sa týka ne-srovnalosti medzi rumunskými zákonami a ustanoveniami mie-rových smluv, uznáva sa, a zastupca maďarský to nepopiera, že smluva nezakazuje vyvlastnenie nemovitostí optantov z dô-vodov verejného záujmu, v to zahrnúť sociálnu nutnosť pozem-kovej reformy.«

Teda naši zákonodárci boli oprávnení usnieť sa na záko-noch pozemkovej reformy v dnešnom smysle: podľa nášho ná-zoru právneho základu pre spor niet. V skutočnosti však je úlohou našich diplomatov najšť vhodné riešenie.

Podstata převratu bělohorského.

Dr. Rudolf Wierer (Brno).

(Dokončení.)

C. Ostatní práva královská.

Králi přísluší vedle práva zákonodárného mnohá práva jiná. Deklaratorie (A. a 14.) prohlašují, že králi přísluší všechna práva a regály, náležející každému zeměpánu v jeho území. Širokého pojmu »regály« bylo užíváno panovníky doby pobělohorské a zvláště panovníky pozdější doby k tomu, aby skrovná práva stavů a země byla rušena. Jmenovitě bylo se strany dvora důsledně tvrzeno, že královské regály mají při konfliktu s právy stavů přednost. Každý poddaný byl povinen královské regály chrániti a uznávati (A. 21.).

V jednotlivostech má král práva následující:

1. Výhradná moc vojenská.

Stavové jsou povinni táhnouti v případě války i za hranice (A. 11.). Panovníci tohoto práva ostatně málo užívali, svoláva-jíce necvičenou a špatně ozbrojenou stavovskou hotovost jen v případech krajní nouze, a spokojovali se s tím, že žádali od